**Ulkoasiainministeriö** NEUVOSTORAPORTTI UM2015-00709

ITÄ-20 Hurtta Mia(UM) 02.06.2015

Asia
**Itäisen kumppanuuden huippukokous Riiassa 21, -22.5.2015**

Kokous
21.05.2015 - 22.05.2015

**Riian huippukokouksen pääaiheita olivat Euroopan turvallisuustilanne, tarve laajempaan vuoropuheluun ja konfliktien ratkaisuun, kumppanimaiden edistyminen yhteiskunnallisissa uudistuksissa ja sovittujen tavoitteiden toimeenpanossa. Viisumivapaus- ja helpotusprosesseissa tapahtunut edistys nostettiin esiin kumppanuuden merkittävimpänä saavutuksena.**

**Kokouksen merkittävin konkreettinen lopputulos oli yhteisesti annettu julkilausuma. Huippukokousta edeltäneet neuvottelut julkilausumasta olivat vaikeat. Neuvottelut osoittivat, kuinka kumppanimaat ovat Vilnan huippukokouksen jälkeen liikkuneet yhä kauemmaksi toisistaan. Julkilausumaneuvotteluissa EU-maiden oli yhä vaikeampaa päästä yhteisymmärrykseen kumppanimaiden EU-jäsenyysperspektiiviä koskevista muotoiluista.**

**Kumppanimaista Georgia, Moldova ja Ukraina korostivat odotetusti EU-jäsenyysperspektiivin merkitystä. Georgian ja Ukrainan tavoitteena on viisumivapaus ensi vuonna. Moldova tarjoutui järjestämään seuraavan huippukokouksen Chisinaussa 2017.**

**Armenia vakuutti olevansa valmis uuteen sopimussuhteeseen EU:n kanssa Euraasian talousliitto huomioiden. Azerbaidzhan oli toimittanut ehdotuksensa strategisesta kumppanuudesta EU:n kanssa pari päivää aikaisemmin. Valko-Venäjä pahoitteli, että kumppanuuteen on tullut Venäjän vastaisia piirteitä.**

**EU:n itäisen kumppanuuden (IK) neljäs huippukokous järjestettiin Riiassa 21. – 22.5.2015**. Suomea huippukokouksessa edusti pääministeri Alexander Stubb. Kumppanimaita edustivat Armenian, Moldovan ja Ukrainan presidentit, Georgian pääministeri, Azerbaidzhanin ja Valko-Venäjän ulkoministerit. EU-jäsenmaita edustivat päämiehet (presidentti tai pääministeri), pl. Luxemburg, Italia, Tanska, Irlanti, Alankomaat ja Espanja, joita edustivat ulko- tai Eurooppa-ministeri, tai valtiosihteeri. Huippukokouksen puheenjohtajana toimi neuvoston puheenjohtaja Tusk yhdessä komission puheenjohtaja Junckerin ja Latvian pääministeri Straujuman kanssa.

Moldova tarjoutui järjestämään seuraavan itäisen kumppanuuden huippukokouksen Chisinaussa. Malta ilmoittautui myös vuoden 2017 pj-maana seuraavan huippukokouksen järjestäjäksi.

Ennakko-odotusten mukaisesti **huippukokouksen pääaiheita** olivat Euroopan turvallisuustilanne, tarve laajempaan vuoropuheluun ja konfliktien ratkaisuun, kumppanimaiden edistyminen yhteiskunnallisissa uudistuksissa ja sovittujen tavoitteiden toimeenpanossa. Viisumivapaus- ja helpotusprosesseissa tapahtunut edistys nostettiin esiin kumppanuuden merkittävimpänä saavutuksena.

Kokouksen merkittävin konkreettinen lopputulos oli **yhteisesti annettu julkilausuma**. Huippukokousta edeltäneet neuvottelut julkilausumasta olivat vaikeat. Neuvottelut osoittivat, kuinka kumppanimaat ovat Vilnan huippukokouksen jälkeen liikkuneet yhä kauemmaksi toisistaan suhteissaan EU:iin ja Venäjään Euroopan kiristyneestä turvallisuustilanteesta johtuen. Kaikkia osapuolia tyydyttävien muotoilujen löytyminen erityisesti alueen konflikteista ja Venäjän kanssa tehtävästä yhteistyöstä oli aikaisempaa vaikeampaa. Julkilausuman lopullisen hyväksymisen yhteydessä Valko-Venäjä ja Azerbaidzhan ilmoittivat tyytymättömyydestään tekstin tiettyihin kohtiin ja antoivat siihen liittyvät omat, yksipuoliset lausuntonsa. Valko-Venäjä katsoi tekstin korostavan liikaa vastakkainasettelua ja Azerbaidzhan ei voinut yhtyä tekstin alueellisia konflikteja koskevaan kohtaan.

**Tulevan työn osalta** huippukokousjulistusluonnoksessa identifioidaan neljä osa-aluetta, joissa odotetaan edistystä seuraavaan huippukokoukseen mennessä: valtion rakentaminen; liikkuvuus ja ihmisten väliset kontaktit; markkinoiden kehittäminen sekä energia- ja liikenneyhteydet.

Julkilausumaneuvotteluissa EU-maiden oli yhä vaikeampaa löytää yhteistä säveltä **kumppanimaiden EU-jäsenyysperspektiivin suhteen**. Varsinaisessa huippukokouksessa kysymys tuli kuitenkin varsin maltillisesti esiin. Tietyt EU-maat peräänkuuluttivat realismia ja toiset halusivat viestittää vahvemmin, että EU:n ovi on auki.

EU-jäsenyysperspektiiviä tavoittelevat **Georgia, Moldova ja Ukraina** korostivat perspektiivin myöntämisen merkitystä kansoilleen ja Euroopan vakaudelle. Georgia ja Ukraina pitivät esillä myös tavoittelemaansa viisumivapautta, jonka toivoivat toteutuvan ensi vuonna. **Valko-Venäjä** toivoi nopeaa etenemistä viisumihelpotustensa toteuttamiseksi.

**Armenia** on valmis uuteen sopimussuhteeseen EU:n kanssa Euraasian talousliitto huomioiden. Ehdotus uutta perussopimusta koskevien neuvottelujen aloittamisesta on pöydällä ja EU valmistelee neuvottelumandaattiaan siihen. **Azerbaidzhan** on laatinut ehdotuksen strategisesta kumppanuudesta EU:n kanssa, jonka se oli toimittanut EU:lle pari päivää aikaisemmin. **Ukraina** korosti taistelevansa Venäjän aggressiota vastaan paitsi oman, myös Georgian ja Moldovan alueellisen koskemattomuuden puolesta. Armenia ja Azerbaidzhan pitivät molemmat esillä Vuoristo-Karabahin tilannetta omista näkökulmistaan lähtien.

**Azerbaidzhan** ei käsitellyt lainkaan varsinaisia kumppanuusaiheita puheessaan. Muut viisi painottivat uudistuksia ja maakohtaisen yksilöllisen kohtelun lisäämisen tarvetta (eriyttäminen eli differentiaatio). **Valko-Venäjä** näki itäisen kumppanuuden synkemmin kuin muut: tarkoituksena on ollut vahvistaa vakautta ja vaurautta, mutta kehitys alueella on kulkenut toiseen suuntaan osittain ulkoisten, osittain naapuruuspolitiikan sisäisten syiden takia.

**Suomen pääministeri Stubb** käsitteli puheessaan Euroopan turvallisuustilannetta, liikkuvuutta ja kumppanuuden sekä EU-yhteistyön tulevaisuutta. Kumppanuuden yhteisenä tavoitteena pysyy rauhan, vakauden ja hyvinvoinnin edistäminen. Kumppanuus ei ole suunnattu ketään vastaan. Tilanne on kuitenkin kiristynyt Venäjän toiminnan seurauksena. Suomi tuomitsee Krimin anneksoinnin ja tukee sekä Ukrainan että Georgian alueellista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta.

Demokratian ja EU-lähentymisen konkretisoimiseksi Suomi pitää tärkeänä, että ihmiset voivat liikkua vapaasti Euroopassa. Jatkossa on edistettävä erityisesti kauppaa ja taloudellista yhteistyötä kunkin maan omista lähtökohdista. Emme ole luomassa etupiirejä, eikä laajempaa naapurustoa ei tule unohtaa yhteistyön kehittämisessä. Stubb vakuutti, että Suomen suunta on jatkossakin sekä Eurooppa- että kumppanuusmyönteinen.

Jäsenmaiden puheenvuoroissa todettiin huolestuneina, kuinka **Euroopan turvallisuusarkkitehtuuri on tullut haastetuksi** ennennäkemättömällä tavalla. Nykytilanteessa EU:n ja kumppanimaiden on tehtävä yhä tiiviimmin yhteistyötä. **Venäjän** käytös, ml. taloudellinen kiristys ja sotilaallinen toiminta ei ole hyväksyttävää. Valtioiden alueellista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava ja Minskin sopimukset toimeenpantava. EU on solidaarinen ja pysyy niiden maiden rinnalla, jotka taistelevat EU:n arvojen ja yhteiskunnallisten uudistusten puolesta.

Suomen ohella useat EU-maat vakuuttivat, **ettei kumppanuus ole Venäjä-vastainen hanke.** Vastakkainasettelua vältettävä ja vuoropuhelua tulisi käydä myös laajemman naapuruston kanssa Venäjän ohella

EU-maat vakuuttivat seisovansa yhä **kumppanuuden peruslähtökohtien** takana. Tavoitteena on nyt ja jatkossa vakauden, vaurauden, rauhan ja demokratian edistäminen naapurustossa. Euroopan naapuruuspolitiikka ja itäinen kumppanuus sen osana on yhä merkittävä, konkreettinen väline yhteiskuntien modernisoimiseksi. Kumppanuus perustuu **yhteisiin arvoihin**, joista pidettävä kiinni. Perusoikeudet ovat EU:n kulmakiviä ja EU tulee jatkossakin edistämään niitä kaikissa kumppanimaissa, ml Valko-Venäjä ja Azerbaidzhan. Vaikka IK:n toimintaympäristö on aikaisempaa mutkikkaampi, **kumppanuutta tullaan jatkamaan**. EU-maat painottivat myös, ettei kumppanuudessa ole tehty virheitä eikä se ole syy Euroopan nykytilanteeseen. Kriisin juuret ovat paljon syvemmällä.

Vaikka **suhteet kumppanimaihin ovat jatkossa yhä erilaisempia**, kumppanuus pysyy samana kaikille. Toisin kuin Venäjä, EU hyväksyy kumppanimaiden erilaiset valinnat. Kumppanuudessa on säilytettävä sen joustavuus ja kumppanimaiden on voitava edetä omassa tahdissa, omat tarpeet huomioon ottaen.

**Uudistustyötä ja yhteisten julistusten sekä sopimusten toimeenpanoa on jatkettava** määrätietoisesti. Uudistukset ovat usein epäsuosittuja, koska ne vaativat kansalaisilta uhrauksia. Erityisesti painotettiin korruptionvastaisen työn tehostamista ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamista. Heikko talouskasvu on yhteinen haaste ja EU:lla on myös taloudellinen kiinnostus IK-maiden vahvistamiseen. Maiden liiketoimintaympäristöjä on kehitettävä ja markkinoillepääsyä edistettävä. Assosiaatiosopimusten vapaakauppa-alueiden toimeenpanon tuloksena on nähty kasvua Moldovan ja Georgian EU-kauppavaihdossa. **EU-maat vakuuttivat olevansa valmiita tukemaan kumppanimaita** uudistuksissa.

Lähes kaikki EU-maat mainitsivat **viisumivapaus- ja helpotusprosessit** kumppanuuden positiivisena saavutuksena. Liikkuvuuden edistäminen tuo kansalaisia konkreettisesti Eurooppaan ja Eurooppaa lähemmäs kansalaisia. Suurin osa EU-maista ilmoitti valmiudesta myöntää Georgialle ja Ukrainalle viisumivapaus teknisten vaatimusten täytyttyä. Tähän päästään mahdollisesti ensi vuonna.

Huippukokouksen yhteydessä EU ja Ukraina allekirjoittivat MoU:n ja lainasopimuksen EU:n kolmannesta **makrotalousapuohjelmasta Ukrainalle**. Sopimuksissa määritetään ehdot, joiden perusteella EU myöntää Ukrainalle 1.8 mrd euron rahoituksen.

Suomen edustajat

PMI Alexander Stubb (Hakala/ UM, Halonen, Heikkinen, Tomi, Sjöholm /VNK, Peltokoski, Hurtta /UM, Helanterä /EUE)

Asiakirjat

Liitteet Riian itäisen kumppanuuden huippukokouksen julkilausuma, 22.5.2015

Viite

| | |
|---|---|
| Asiasanat | itäinen kumppanuus |
| **Hoitaa** | **UM** |
| Tiedoksi | EUE, OKM, SM, TEM, TULLI, VM, VNK, YM |